

Havnin savnar tjóðina á Ólavsøku

*Nakrar hugleiðingar um, hví
ólavsøkan verður hildin í Havn, og
hví hon skal vera fyri alt fólkið*

Theodor E. D. Olsen

»**Tórshavn, tú Føroyalands
miðstøða var,
tingstaður øld eftir øld.
Ólavs kongs minni í 900 ár
higar dró oyggjaland's fjøld**

Soleiðis tekur Poul F. í til í kendu kvøðu síni til høvuðsstaðin, og satt er tað, at Ólavsøkan er hátíðin, ið verður hildin í Havn.

Hetta er ikki av tilvild, hóast Ólavsøkan sum so ikki kann sigast at vera nakað serføroyskt fyrbrigdi.

Sjálvur var eg á ferð á Stiklastøðum í fjør, har eg m.a. var til guðstænastu í tí gomlu miðaldarkirkjuni, ið sigst vera bygd á tí staði, har Ólavur Haraldsson fell árinum 1030. Sjálvur steinurin, ið hond hansara nart við í sjálvari deyðsstundini, liggur nú aftan fyri altarið, og eg skal viðganga, at tað var ein serlig løta, tá vit gingu fram í kór, fram við altarinum, og løgdu hondina á sjálfan stein.

Kirkjan er lítil og hugnalig.

Undir guðstænastuni hetta kvøldið megnaði presturin í hvítum búna at skapa eitt heilt serligt huglag í hesum gamla og sermerkta rúmi. Og tá tað bráðliga fór at lýsa úr lógvum hansara, tá hann fór at lesa Orðið, helt eg, at nú hevði máttur hansara fingið meg frá einum undri. Men hóast lontan var hugtakandi, so kom ljósið ikki frá halgum kreftum, men úr hansara nýggja teldli, sum var hent hjálpartól undir liturgjini hetta kvøldið.

Pílagrímar, politikarar og prestar

Í hesum øki á Stiklastøðum og á Tróndheimsleiðini sum heild verður á hvørjum ári skipað fyri Olsok – Ólavsøku – og streyma bæði pílagrímar og annað gott fólk til hesar staðir.

Men hví er Ólavsøkan so blivin tað, vit kunnu kalla føroysk tjóðarhátíð?

Og hví verður hon so at siga bara hildin í Havn?

Vit kunnu staðfesta, at deyðadagur Ólavs kongs, 29. juli, gjørdist tingdagur føroyinga. Føroyingar vóru einastu norðurlendingar, sum settu ting á Ólavsøku. Ólavsøkan verður hildin enn í dag í Havn, tá ið tingfólk, prestar og embætisfólk ganga í skrudgongu úr Løgtingshúsinum oman í Dómkirkjuna til guðstænastu og niðan aftur í Løgtingið.

Tingseta og guðstænasta eru aldagomul fyrbrigdi í Føroyum, men frá gamlari tíð hava tey tó verið hildin hvør sær. Frá 1816 til 1852 var einki lögting, men kortini varð guðstænasta hildin allar hesar Ólavsøkurnar. Ikki fyrr enn í 1869 tykist tað, sum at tað beinleiðis verður mint á, at guðstænastan verður hildin í »*Anledning af Lagtingets Aabning*«.

Ólavsøkugudstænastan hevur sín uppruna í tíðini, tá Føroyar vóru katólskt biskupsdømi. Ólavur kongur hin heilagi varð settur at vera størsta halgimenni í Norðurlondum.

Av tí sama varð komið saman til árligar kirkjufundir á deyðadegi hansara. Eftir at Føroyar ikki longur vóru biskupsdømi, helt prósturur – eisini eftir siðaskiftið – fram við at halda árligan fund, og fundarbøkur eru til enn frá hesi tíðini. Frá uml. 1700 verður fundarbókin ferd regluliga. Árin eftir hetta verður vanligu hvørt ár nevnt, at fundur og guðstænasta hava verið hildin Ólavsøkudag, hvør hevur prædikað, og hvat hevur verið viðgjørt. At siðurin tó helst er eldri, sæst m.a. av, at ofta verður skrivað, at hetta er tann »vanligi fundurin«, sum verður hildin Ólavsøkudag.

Nøkur ár detta tó burtur ímillum, tá eingin fundur ella guðstænasta er. Eitt nú í 1781 var eingin fundur, tí bæði Havnin og fleiri bygdur vórðu raktar av meslingum.

Siðani Løgtingið varð endurreist, hevur skrudgongan verið fastur táttur og fatað sum ein ímynd av læruni hjá Luther um tey bæði völdini – tað andaliga og tað verðsliga – men ongur formligar ásetingar vóru um gonguna. Heldur ikki, tá heimastýrslógin kom í gildi í 1948.

Í 1995 fingi Føroyar nýggja stýrisskipanarlóg, og hetta merkti ikki sørt skrudgonguna.

Nú skuldi tingformaðurin gera av, hvussu skrudgongan skuldi mannast.

Hetta er áhugavert, tí í roynd og veru koma tingfólkini í kirkju – og ikki øvugt, tvs. prestarnir koma ikki í Tingið. Men gamalt er, at í kirkjuni eru vit ikki gestir, tí kirkjan er eitt heim, eitt andaligt heim.

Í 1998 varð avgjørt, at ístaðin fyri tvær røðir, skuldi skrudgongan nú verða í trimum røðum. Kirkjan fekk tá eina røð fyri seg.

Men hóast Ólavsøkugudstænastan og tað, at Løgtingið verður sett, sum so einki hava við hvørt annað at gera, so skerst ikki burtur, at prestar eru í Havn á Ólavsøku, av tí at teir í meir enn 300 ár hava hildið fund á Ólav-

søku. Eisini um einki lögting hevur verið.

Hevur tingið verið saman í Havn um sama mundið, hava tingmenn og prestar verið í kirkju saman. Í 1673 greiðir Lucas Debes frá, at prestarnir eru í Havn, so leingi sum tingið situr, at guðstænasta verður hildin hvønn morgun, og at »Geistlige og Verdslige« halda veitslu saman í tinghúsinum, tá ið setan er av. Men eisini tey tíðarskeiðini, tá ið einki lögting hevur verið, ella Løgtingið hevur verið sett um heystið, hevur kirkjan hildið sína Ólavsøkugudstænastu.

Í skaldsøguni »Barbara« lesa vit m.a., at tað er presturin, »*der sidst var kommet til Landet*«, sum prædikaði á Ólavsøku, og høvundurin Jørgen-Frantz Jacobsen tekur heldur speiskliga til, at »*alle var mødt frem for at høre, hvilke formanende Ord han havde at sige til Tingmændene*«.

Jákup Dahl og grund- tankin í Ólavsøkuni

Í 1930 skrivar Jákup Dahl í Varðanum, at bert í Føroyum hevur siðurin at halda Ólavsøku verið so sterkur og verið varðveittur, sum hann hevur verið fram til okkara tíð.

Hann skrivar: »Ólavsøkan í Føroyum hevur tey eyðkenni, sum sipa aftur til sjálvrt virki Ólavs kongs hins

heilaga. Hesir báðir høvuðstættirnir eru í Ólavsøku okkara: hon er ein *tjóðskaparligur samkomudagur* og ein *kirkjuligur hátíðardagur*.

Nógv er í landi og fólki okkara, sum skilir sundur. Fólk ið býr spjatt í oyggjum og avbygdum, firðir og fjøll skilja og byrgja, og sundurlyndið er sterkt í fólki okkara. Ólavsøkan hevur hildið saman. Frá gamlari tíð eru tey úr øllum bygðum komin til Havnar á Ólavsøku, til ting og stevnu, til fundir og samkomur, til leikir og ítróttir, til dans og skemtunar, til at hitta vinir og frændur. Ólavsøkan hevur verið ein samkomu- og samfelagstíð hjá fólki okkara (...) Enn verður hvønn Ólavsøkudag hildn guðstænasta í Havnar kirkju, og prestarnir í oyggjunum skiftast um at prædika hvør aftan á annan ár eftir ár sum ein vitnisburður um, at eisini í kirkjuligum týðningi eigur at vera ein heild, ein felagsskapur.

Tá ið tað viðhvørt er skotið upp, at Ólavsøkan ikki átti at verið hildin bert í Havn, soleiðis sum siðurin altíð hevur verið, men eisini úti á bygðunum, so er hetta ein misfatan av grundtankanum í Ólavsøkuni; tí at við tað at hon bert verður hildin á einum staði, stendur hon sum felagsmerkið og sameiningarfundurin fyri alt fólk okkara bæði kirkjuliga og tjóðskaparliga.